

IN MEMORIAM SJOERD HARDEMAN

De eerste keer dat ik Sjoerd ontmoette zal ik nooit vergeten. Sjoerd was naar Leiden gekomen om te interviewen voor een promovendus positie in de kosmologie bij Ana Achucarro en mijzelf. Er komt een lange jongen binnen die zonder blikken of blozen eventjes haarfijn aan twee professoren begint uit te leggen hoe neutronensterren op hoge dichtheid quarksterren worden. Maar omdat hij te laat was (niet erg Sjoerd, hij had alles altijd piekfijn in orde), had hij op zijn vouwfiets van het station hard door de regen gefietst zonder zijn regenjas goed aan te trekken. De kraag van zijn jasje stond verwaterd rechtop en, omdat zijn regenjas korter was, waren de panden van zijn jasje drijfnat als ook het bovendeeel van zijn broek. Een echte Hollandse jongen die druipend de kosmos stond op te lossen, alsof op dat moment niets anders belangrijk was.

Zo gedreven was Sjoerd. Als hij ergens van overtuigd was --- en er zijn weinig dingen waar Sjoerd niet overtuigd over was --- werd deze stellig en zonder schroom verkondigd aan wie of wat dan ook. Zo was Sjoerd vanaf dag één aanwezig op het Instituut Lorentz in Leiden. Je kom hem niet missen --- en ik, 1 meter 96, had nu ook eindelijk iemand om tegen op te kijken. Bij de dagelijkse koffie om elf uur, waar even de wereldse zaken buiten de natuurkunde ter sprake komen, deed Sjoerd vaak het hoogste woord. Het liefst over maatschappelijk relevante maar tweestrijdige punten (Stelling 9 van zijn proefschrift).

Er bestaat een spanning tussen de vrijheid van onderwijs (Grondwet artikel 23) en de vrijheid van de godsdienst van de leerling (Grondwet artikel 6).

Zijn overtuiging werd herhaaldelijk luid verkondigd, en koppig verdedigd --- zeer koppig. “Never back down”. Diep groef hij zich in tot hij of de ander overtuigd had, of zijn eigen positie onhoudbaar werd. Ja, ondanks zijn stelligheid had Sjoerd het ook wel eens bij het foute eind. Maar Sjoerd was een wetenschapper; als na hevige discussie de feiten zijn positie niet meer steunden, kon hij het zonder wroeging laten varen en vaak net zo hard om zijn misplaatste standvastigheid lachen. En als Sjoerd lachte wist je dat ook.

Zo tot het uiterste ging Sjoerd. Ook in de wetenschap. Enthousiast, stopte Sjoerd niet voor hij een vraag tot op de bodem had begrepen, en met zijn uitzonderlijke focus had hij binnen een jaar twee artikelen gepubliceerd. Als kersverse promovendus vertelde hij hier maar eventjes over aan het College van Bestuur in een nog steeds geprezen presentatie. Het meest heeft Sjoerd samen met Ana gewerkt en zijn laatste projecten met Jinn-Ouk, Gonzalo and Subodh --- de “*non-decoupling of heavy scalars in cosmology*” --- hebben enorm veel interesse gestimuleerd in de natuurkundige gemeenschap. Grote observationele data-analyse teams van de Planck satelliet, met name het team in Cambridge, gaan hun resultaten ten dele gebruiken om te zoeken naar nog onbekende bouwstenen van de natuur.

Het was precies rond die tijd dat wij hoorden dat het minder goed met je ging en in het voorjaar de transplantatie zou ondergaan. Ongelofelijk hard heb je toen gewerkt om je proefschrift daarvoor af te maken, met daartussendoor nog even een artikeltje met mij, Ted, Gonzalo en Johannes. Hierbij was jouw technische IT kennis zeer behulpzaam, zoals je altijd naar anderen uitreikte. Alles lukte je --- nu bijna. De dag, letterlijk het weekend, voor je officiële verdediging van je proefschrift moest je plots vervroegd het ziekenhuis in. Het was een domper, een zware, voor iedereen. Zoals je naasten beter wisten dan de rest van ons, voor jou het zwaarst van allemaal --- je had er zo hard voor geknokt. Toch

IN MEMORIAM SJOERD HARDEMAN

vertrouwde je dat het uitstapje naar het ziekenhuis van korte duur zou zijn. Je ingeboren, onwankelbare en altijd aanwezige optimisme stond niet anders toe. Een beurs voor postdoctoraal onderzoek in Cambridge werd aangevraagd. Een auto gekocht, zodat je naar Leiden kon rijden terwijl je herstelde. Compleet zonder zorgen was jij niet. In je eigen woorden "Well, a 90% survival rate sounds very good when you are dying but is not so hot if you are OK". En dat feest, het feest, het grootste dat je na je promotie na je herstel uit het ziekenhuis zou geven, dat zou waarschijnlijk pas na de zomer kunnen gebeuren; het zou zo mooi zijn als het buiten was en niet binnen hoefde te zijn. Het zou te duur worden, want zoveel mensen moesten en zouden komen. Het is zomer, Sjoerd; ze zijn hier allemaal en die promotie heb je. Dat kan ik je hierbij officieel toezeggen.

Sjoerd, dr. Sjoerd, de laatste stelling van je proefschrift luidt:

De verkregen waardigheid van een promotie brengt naast rechten ook plichten jegens de wetenschap en de samenleving met zich mee. Niet bekend is wat deze plichten zijn.

Volgend mij wist jij, zijnde Sjoerd, echter heel goed het antwoord hierop. Een van jouw collegas, Brian Greene, heeft deze plicht verwoord in zijn nieuwe boek "The Hidden Reality" (De verborgen werkelijkheid) in termen van de zin van het leven. Dit boek gaat over vergaande noties van parallele universums, parallele werelden zoals die in het landschap van de snaartheorie, het multiversum, waar jouw proefschrift deels over gaat, voorkomen. Per definitie kunnen wij nooit met deze werelden in contact kunnen komen, en toch weten we zeker dat ze bestaan; net als het hiernamaals.

Some people recoil at the notion of parallel worlds; as they see it, if we are part of a multiverse, our place and importance in the cosmos are marginalized. My take is different. I don't find merit in measuring significance by our relative abundance. Rather, what's gratifying about being human, what's exciting about being part of the scientific enterprise, is our ability to use analytical thought to bridge vast distances, journeying to outer and inner space and, if some of the ideas we'll encounter [...] prove correct, perhaps even beyond our universe. For me, it is the depth of our understanding, acquired from our lonely vantage point in the inky black stillness of a cold and forbidding cosmos, that reverberates across the expanse of reality and marks our [presence].

Vaarwel Sjoerd, namens al het hele instituut Lorentz, Wim, Vincenzo, Hans, Henk, Carlo, Jan Willem, Helmut, Fran, Marianne, Jan, Peter, Yuri, Alexei, Diego, Eric, Jan, mijzelf en natuurlijk Ana; Mark, Jan, Louk, Ted, Pablo, Johannes, Ardian, Timon, Zorana en alle andere promovendi en postdocs, namens al je collegas in Amsterdam, Utrecht, Groningen, Engeland, Frankrijk en wereldwijd, Gonzalo, Jinn-Ouk, Bart-Jan, Subodh, Kepa, Paul en vele anderen; vaarwel Sjoerd!

Vaarwel.

Koenraad Schalm, 13 juli 2011